

УДК 005.591 : 664.6

**ВПЛИВ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ
ДІЯЛЬНОСТІ ХЛІБОПЕКАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ
АР КРИМ**

Гуткевич С.О., д.е.н., професор, зав. кафедри міжнародної економіки;

Дунда С.П., к.е.н., доцент кафедри менеджменту

Національний університет харчових технологій, м. Київ

Проведено рейтингову та грошову оцінку ресурсного потенціалу хлібопекарних підприємств АР Крим. Визначено рівень ефективності використання ресурсного потенціалу хлібопекарними підприємствами АР Крим.

Проведена рейтинговая и денежная оценка ресурсного потенциала хлебопекарных предприятий АР Крым. Определен уровень эффективности использования ресурсного потенциала хлебопекарными предприятиями АР Крым.

The rating and value estimations of resource potential of baking enterprises are conducted. The level of efficiency of the use of resource potential by the Crimean baking enterprises is certain.

Постановка проблеми. Ефективність діяльності хлібопекарних підприємств залежить від рівня використання їх ресурсного потенціалу, тому що врахування можливостей підприємств, вибір напрямку їх спеціалізації дозволяє раціонально використати ресурсний потенціал для реалізації соціально-економічних цілей розвитку.

Для підвищення ефективності управління підприємством, прийняття обґрунтованих управлінських рішень, визначення вартості підприємства для продажу або купівлі, реструктуризації підприємства, визначення

кредитоспроможності підприємства, укладання страхової угоди, встановлення бази оподаткування, здійснення інвестиційного проекту розвитку бізнесу необхідна оцінка ресурсного потенціалу.

Ефективність діяльності підприємств є предметом наукових досліджень як українських, так і зарубіжних вчених, зокрема таких як Р. Акофф [1], В. Василенко [3], Р. Петухов [4], Ю. Погорелов [5], В. Пономаренко [6], О. Раєвська [7], А. Тонких [8] та інші. Поглиблене наукове дослідження з даної тематики пов'язане з оцінкою використання ресурсного потенціалу хлібопекарних підприємств Криму.

Метою даної статті є аналіз впливу ресурсного потенціалу на ефективність діяльності на прикладі хлібопекарних підприємств Автономної Республіки Крим.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі ефективність діяльності підприємства залежить від його інвестиційно-інноваційної політики, основою якої є матеріально-технічна база підприємства, його трудові, фінансові, інформаційні ресурси, тобто ресурсний потенціал підприємства.

Ресурсний потенціал хлібопекарних підприємств являє собою можливість ресурсів, що можуть бути приведені в дію в процесі виробництва всього асортименту продукції. Основою для розвитку підприємства є матеріально-технічна база хлібопекарних підприємств. Вони включають в себе сировину, матеріали, паливно-енергетичні ресурси, запасні частини, будівлі, споруди, передавальні пристрої, силові машини, технологічне обладнання, транспортні засоби, засоби автоматизації управління, вимірювальні пристрої, інвентар. Для оцінки використання ресурсного потенціалу використовують такі показники, як фондвіддача, фондомісткість, фондоозброєність, рентабельність основних засобів, коефіцієнт оборотності оборотних засобів, тривалість обороту, продуктивність праці, трудомісткість, рентабельність операційної

діяльності та коефіцієнт зносу основних засобів. Показники ефективності використання складових ресурсного потенціалу підприємств хлібопекарної галузі на прикладі АР Крим наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка показників забезпечення та ефективності використання ресурсного потенціалу підприємств хлібопекарної галузі АР Крим за 2003-2009 рр.

Показники	Роки							Відношення 2009р. до 2003р.
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	
Фондовіддача, грн. / грн.	3,69	3,50	3,79	3,00	2,92	3,59	4,37	1,19
Фондомісткість, грн. /грн.	0,27	0,29	0,26	0,33	0,34	0,28	0,23	0,85
Фондоозброєність, тис. грн./ люд.	10,72	12,85	14,58	17,51	22,65	25,90	37,28	3,48
Рентабельність основних засобів, %	-5,56	-5,48	5,01	0,67	1,86	-14,56	-3,97	x
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	4,34	2,82	3,07	3,79	2,95	2,71	2,41	0,56
Тривалість одного обороту, днів	83	127	117	95	122	133	149	1,80
Продуктивність праці, тис. грн./ люд.	39,52	44,95	55,27	52,50	66,22	93,02	162,95	4,12
Продуктивність праці, т /люд.	26,58	26,38	26,71	17,28	20,17	20,01	17,99	0,68
Трудомісткість, люд. / тис. грн.	25,30	22,25	18,09	19,05	15,10	10,75	6,14	0,24
Рентабельність операційної діяльності, %	-0,56	2,70	2,36	1,25	2,77	-0,47	2,03	x
Коефіцієнт зносу основних засобів, %	43,60	38,66	33,70	45,22	38,85	35,19	50,36	x

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики в АР Крим

Як показав аналіз діяльності хлібопекарних підприємств, рівень їх ефективності недостатньо високий. Так, в 2009 р. рівень рентабельності основних засобів становив (-3,97%); фондомісткість знизилась на 15%, що пов'язано зі зростанням середньорічної вартості основних засобів у 3,85

рази і виручки від реалізації продукції у 4,56 рази; коефіцієнт оборотності оборотних засобів знизився на 44% і уповільнилась тривалість одного обороту на 66 днів через зростання дебіторської заборгованості внаслідок затримки коштів торговельними мережами; продуктивність праці знизилась на 8,59 т/люд. внаслідок зростання чисельності працівників і скорочення виробництва продукції; коефіцієнт зносу показав, що 50,4 % основних засобів хлібопекарних підприємств є зношеними. Це характеризує рівень інноваційного розвитку підприємств.

Матеріально-технічний потенціал підприємства визначається особливостями складу основних засобів і використанням основних та оборотних засобів, що дозволяє забезпечити безперебійний процес виробництва та характеризує технічний стан засобів праці, рівень їх відповідності сучасним вимогам виробництва. Нами проведений аналіз матеріально-технічного потенціалу хлібопекарних підприємств Криму, на яких досліджена вартість основних та оборотних засобів: вона зросла в 5,3 рази з 104 до 556,2 тис. грн., причому необоротні активи збільшились у 3,4 рази з 57,7 до 195 тис. грн., а оборотні активи – в 7,9 разів з 46 до 361,1 тис. грн., що означає розширення господарського обороту.

В структурі активів хлібопекарних підприємств регіону частка довгострокових фінансових вкладень скоротилась на 5,5 % і показала зменшення відволікання коштів з основної виробничої діяльності. Частка необоротних активів в структурі активів підприємств зменшилась на 20,4% з одночасним збільшенням частки оборотних активів на 20,7%, що спричинило високий рівень зносу необоротних активів. Коефіцієнт реальної вартості майна в 2009 р. дорівнював 0,35 проти 0,45 у 2003 р. при нормативі 0,5: лише 35 % основних і оборотних засобів забезпечують процес виробничої діяльності та формують виробничий потенціал хлібопекарних підприємств.

Оборотні активи в запасах товарно-матеріальних цінностей зросли в 2,7 рази, їх частка у структурі майна підприємств знизилась на 4,9 %. Приріст оборотних активів у 2009 р. порівняно з 2003 р. на 94,4 % був забезпечений приростом дебіторської заборгованості, в тому числі заборгованістю покупців або замовників за надані їм продукцію, товари, роботи або послуги, тобто фактично це є відволіканням оборотних активів з господарської діяльності. Заборгованість дебіторів (у т. ч. торговельних мереж) перед хлібопекарними підприємствами регіону є однією з головних проблем, що призводять до фінансових ускладнень діяльності підприємств.

За даними аналізу ефективність використання оборотних коштів знизилась. Відповідно, оборотність оборотних активів уповільнилась, а тривалість обороту збільшилась в 1,8 рази, що призвело до зростання додаткової потреби в оборотних активах; період погашення дебіторської заборгованості зріс у 3,21 рази, тобто підвищився ризик її непогашення; питома вага дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів зросла на 35,8 %, тобто зменшилась мобільність структури майна підприємств.

Аналіз ефективності використання матеріально-технічного потенціалу в динаміці за 2003-2009 рр. показав, що фінансова незалежність підприємств хлібопекарної галузі збільшилась: темпи росту зобов'язань відносно темпів росту активів 1,61 рази / 5,35 рази менше за темпи росту власного капіталу порівняно до темпів росту активів 2,18 рази / 5,35 рази. На хлібопекарних підприємствах АР Крим неефективно використовуються активи, оскільки темпи росту чистого доходу нижче темпів росту активів ($4,56 < 5,35$), темпи зростання продуктивності праці менше темпів зростання активів ($4,12 < 5,35$).

На основі рейтингової оцінки, яка включає чотири етапи, нами визначена ефективність використання ресурсного потенціалу хлібопекарних підприємств. На першому етапі складено вихідну матрицю

сукупності показників, яку перетворено на матрицю стандартизованих коефіцієнтів: всі елементи стовпчика матриці діляться на елемент даного стовпчика, що має найбільше значення. За одержаними результатами дається порівняльна рейтингова оцінка обраних показників. Результатом порівняльного аналізу є визначення рейтингу проаналізованих підприємств за формулою:

$$R^2 = \sum x_{ij}^2, \quad (1)$$

де R^2 – рейтингова оцінка; x_{ij} – елементи матриці.

Показники, що характеризують рівень використання ресурсного потенціалу хлібопекарних підприємств, розраховано і наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Рейтингова оцінка ефективності використання ресурсного потенціалу хлібопекарними підприємствами АР Крим у середньому за 2003-2009 рр.

Показники	ВАТ «Кримхліб»	ЗАТ «С.В.Х.»	ВАТ «Сакський комбикормовий завод»	Фірма «Восток и К»
<i>Рейтинг</i>	<i>III</i>	<i>I</i>	<i>IV</i>	<i>II</i>
R^2	3,436297	7,961539	2,46722	5,184109
Рентабельність продукції	0,078418	1	0,017869	0,009827
Рентабельність основних засобів	0,091947	1	0,001372	0,591095
Рентабельність продажу	0,056296	1	0,017106	0,023957
Рентабельність персоналу	1,752026	1	0,180076	0,527704
Рентабельність власного капіталу	0,019071	0,028282	0,000074	1
Коефіцієнт автономії	0,170724	1	0,459226	0,158248
Оборотність оборотних активів	0,14815	0,395903	0,152103	1
Продуктивність праці	0,717259	1	0,589503	0,695123
Фондовіддача	0,212114	0,091585	0,023921	1
Фондоозброєність	0,117215	0,445769	1	0,019879
Матеріаловіддача	0,073077	1	0,025971	0,158278

Джерело: розраховано авторами

Для аналізу обрані чотири підприємства АР Крим: ВАТ «Кримхліб», ЗАТ «С.В.Х.», ВАТ «Сакський комбікормовий завод» та фірма «Восток и К». Найбільш ефективно ресурсний потенціал, як показав аналіз, використовується на ЗАТ «С.В.Х.», оскільки це підприємство має найвищий рівень рентабельності продукції, основних засобів, продажу, чисельність персоналу, коефіцієнт автономії, продуктивність праці та матеріаловіддачу. Фірма «Восток и К» займає другу позицію, оскільки в цьому підприємстві найвищий рівень рентабельності власного капіталу, оборотність оборотних активів, фондівіддача. ВАТ «Кримхліб» є одним із найпотужніших хлібопекарних підприємств регіону, що поєднує у своєму складі кілька підприємств, розташованих по всій території Криму (у 2009 р. їх було 7), але жодний з обраних для аналізу показників не був найкращим. Найнижча ефективність використання ресурсного потенціалу на ВАТ «Сакський комбікормовий завод».

Оцінка ресурсного потенціалу підприємства та ефективності його використання проводиться за грошовою оцінкою, насамперед на основі показника ресурсовіддачі (P_v), що обчислюється відношенням виручки від реалізації продукції (B_p) до ресурсного потенціалу в грошовому виразі (PI):

$$P_v = \frac{B_p}{PI}. \quad (2)$$

В табл. 3 нами розраховано сумарний ресурсний потенціал та ефективність його використання на аналізованих хлібопекарних підприємствах Криму.

**Динаміка ефективності використання ресурсного потенціалу
хлібопекарних підприємств АР Крим за грошовою оцінкою,
2003-2009 рр., грн./грн.**

Роки	ВАТ "Кримхліб"	ЗАТ "С.В.Х."	ВАТ "Сакський комбикор- мовий завод"	Фірма "Восток и К"	Хлібопекарні підприємства АР Крим – всього
2003	0,60	1,04	0,30	0,50	0,49
2004	0,53	1,38	0,39	0,55	0,53
2005	0,71	1,24	0,47	0,56	0,52
2006	0,56	1,07	0,61	0,87	0,47
2007	0,46	1,03	0,61	1,18	0,46
2008	0,51	0,89	0,57	2,08	0,49
2009	0,48	0,91	0,47	0,86	0,61
<i>В середньому 2003-2009 рр.</i>	<i>0,55</i>	<i>1,08</i>	<i>0,49</i>	<i>0,94</i>	<i>0,51</i>
<i>Середній рейтинг за 2003-2009 рр.</i>	<i>III</i>	<i>I</i>	<i>IV</i>	<i>II</i>	<i>x</i>

Джерело: розраховано авторами

При порівнянні результатів рейтингової та грошової оцінки рівня ефективності ресурсного потенціалу досліджуваних підприємств визначено, що першим за рівнем ефективності використання ресурсного потенціалу є ЗАТ «С.В.Х.», друге місце в рейтингу обраних підприємств належить фірмі «Восток и К», третє – ВАТ «Кримхліб», а найбільш неефективно ресурси використовуються на ВАТ «Сакський комбикормовий завод». Рівень ресурсовіддачі на трьох обраних для аналізу підприємствах вище середнього рівня цього показника по всіх підприємствах промисловості Криму за період 2003-2009 рр., що показує недостатньо високий рівень ефективності використання ресурсного потенціалу хлібопекарними підприємствами регіону в цілому.

Висновки. Вплив рівня використання ресурсного потенціалу на ефективність діяльності хлібопекарних підприємств АР Крим, як показав

аналіз, є недостатньо високим, що обумовлює виробництво продукції недостатньої якості з високим рівнем витрат на виробництво хлібобулочної продукції. Низька ресурсовіддача не дозволяє досягати цілей підприємств хлібопекарної галузі регіону – отримання прибутку для розвитку.

Література:

1. Акофф Р. Планирование будущего корпорации / Р. Акофф ; [пер. с англ.]. – М. : Сирин, 2002. – 256 с.
2. Василенко В. А. Менеджмент устойчивого развития предприятий : [монография] / В. А. Василенко. – К.: ЦУЛ, 2005. – 648 с.
3. Модель розвитку галузей економіки України : [монографія] / за ред. С.О. Гуткевич. – К.: НТУУ «КПІ», 2011. – 472 с.
4. Петухов Р. М. Оценка эффективности промышленного производства: методы и показатели / Р. М. Петухов. – М.: Экономика, 1990. – 95 с.
5. Погорелов Ю. С. Природа, рушійні сили та способи розвитку підприємства : [монографія] / Ю. С. Погорелов. – Х. : АдВАTM, 2010. – 352 с.
6. Пономаренко В.С. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи : [монографія] / В.С. Пономаренко, О.М. Тридід, М.О. Кизим. – Х. : ІНЖЕК, 2003. – 328 с.
7. Раєвнева О. В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі : [монографія] / О. В. Раєвнева. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2006. – 496 с.
8. Тонких А. С. Моделирование результативного управления корпоративными финансами : [монография] / А.С. Тонких. – Екатеринбург, Ижевск : ИЭ УрО РАН, 2006. – 200 с.